

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО

ЗЕМЛІНА ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.147.88 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ
ПРАКТИКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Київському університеті туризму, економіки і права, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Цехмістрова Галина Степанівна,
Київський університет туризму, економіки і права,
проректор з навчально-методичної роботи, м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Кнодель Людмила Володимирівна,
Інститут кримінально-виконавчої служби, завідувач
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, м. Київ.

кандидат педагогічних наук
Хмілярчук Наталія Семенівна,
Інститут економіки і туризму, завідувач кафедри
іноземних мов, м. Львів.

Захист відбудеться «15» квітня 2014 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, 2-й корпус, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32.

Автореферат розісланий «14» березня 2014 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А.М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Динамічність – це одна з тих рис, що характеризують середовище туризму як сферу соціально-економічних та господарських відносин. Процеси розширення рекреаційного потенціалу та геополітичної інтеграції України, глобалізація культурного, соціального та економічного простору є детермінантами висхідного тренду, який ілюструє розвиток туристичної галузі в довгостроковій перспективі. В свою чергу, вища туристична освіта як інститут, що покликаний забезпечити виконання якісного зростання соціального замовлення на працівників сфери туризму розвивається в річищі стандартів міжнародного туризму, оскільки на досягнення високого якісного рівня орієнтовані стратегічні цілі розвитку як туристичної сфери, так і учасників ринку туристичних послуг.

Цей процес зумовлює нагальну потребу в модернізації професійної освіти. Її цільовим орієнтиром є підготовка фахівця, здатного ефективно працювати в умовах конкуренції, забезпечувати високу якість пропонованих послуг, ефективно здійснювати ділові та міжособистісні комунікації. В зв'язку з цим, пріоритетного значення для вищої школи набуває завдання підготовки фахівця з туризму, який відповідатиме вимогам та потребам ринку туристичних послуг, здатного завчасно адаптуватися до появи нових тенденцій у сфері туристичного бізнесу.

Зважаючи на значущість цієї проблематики, увага вітчизняних та іноземних науковців-практиків присвячувалась різноманітним аспектам професійної підготовки фахівців з туризму. Зокрема, проблема модернізації професійної підготовки фахівців сфери туризму стала предметом активних досліджень багатьох вітчизняних науковців, які вивчали сьогодення туристичної освіти в Україні (В. Бабарицька, Т. Сокол та ін.), світовий досвід підготовки фахівців з туризму (Л. Кнодель, В. Лозовецька, Л. Лук'янова), особливості фахової підготовки фахівців екологічного туризму (О. Дмитрук), питання організації практичної підготовки (Л. Поважна, Н. Хмілярчук), спеціальності та спеціалізації в туристичній освіті (Г. Шука), методологію професійної туристичної освіти (М. Скрипник, В. Федорченко, Г. Цехмістрова), принципи стандартизації туристичної освіти (Н. Фоменко).

Винятково важливого значення для більш глибокого усвідомлення та осмислення сутності проблеми набувають наукові розвідки дослідників, які вивчали зміст та особливості професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах вищих навчальних закладів. Серед них варто виділити роботи А. Алексюка, В. Андрущенко, І. Беха, С. Гончаренка, Р. Гуревича, І. Зязюна, В. Кременя, С. Сисоєвої, Г. Тарасенко, О. Шестопалюка та ін., в яких розкриті концептуальні засади професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах; дослідження, присвячені розвитку ключових професійно-особистісних якостей (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, С. Батишев, Є. Бондаревська, В. Краєвський, А. Маркова, Ю. Орлов, І. Якиманська та ін.).

Серед зарубіжних досліджень варто відзначити внесок науковців, які досліджували передумови формування професійно-орієнтованого світогляду та професійно-значущих якостей, розвитку мотивації досягнення професійних звершень у майбутніх фахівців – Дж. Аткинсона, Д. Бена, М. Боуена,

Д. Макклелланда, Р. Нігарда, Н. Фізер, Х. Хекгаузена, К. Шнайдера та багатьох інших.

Констатуючи достатньо широкий спектр виконаних раніше досліджень у сфері теорії та практики професійної туристичної освіти, зазначимо, що не всі проблеми вже розв'язані. Зокрема, результати проведеного нами аналізу стану фахової підготовки працівників сфери туризму вказують на недостатність розвитку первинних практичних навичок та вмій у молодих фахівців, що є наслідком наявності низки суперечностей між теорією та практикою професійної туристичної освіти. Зокрема, серед них найбільш гострими є:

- невідповідність між вимогами до випускників туристичних ВНЗ, визначених освітньо-професійними програмами, та фактичним рівнем їхньої готовності до професійної діяльності;
- невідповідність, набутих під час практичного навчання навичок професійної взаємодії, рівневі вимог, якому мають відповідати працівники туристичних підприємств в умовах конкуренції на ринку праці;
- невідповідність рівня організаційно-управлінських та інших професійно важливих якостей випускників сфери туризму запитам роботодавців.

Наявні суперечності та потреба в системному дослідженні даної проблеми визначила вибір теми дисертаційної роботи «Формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукового дослідження Київського університету туризму, економіки і права «Інноваційні технології в готельно-ресторанному господарстві» (державний реєстраційний номер 0110U002913). Тема дисертації затверджено вченою радою Київського університету туризму, економіки і права (26.06.2003 р., протокол № 6) та узгоджено в Міжвідомчій Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (25.01.2005 р., протокол № 1).

Мета дослідження – визначити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики.

Гіпотеза дослідження. Рівень професійної готовності майбутнього фахівця з туризму значно підвищиться за таких педагогічних умов:

- використання сучасних інформаційних технологій та засобів формування загальних та фахових компетентностей;
- забезпечення професійної спрямованості навчання шляхом моделювання у ньому предметного і соціального змісту майбутньої діяльності фахівців з туризму;
- інтеграції диференційованих у сфері туризму напрямів знань, що є значущими для виконання майбутньої професійної діяльності.

Відповідно до мети та гіпотези визначено **завдання дослідження**:

1. З'ясувати структуру та компоненти професійної готовності майбутніх фахівців з туризму.

2. Визначити та обґрунтувати педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики.

3. Дослідити динаміку формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі педагогічного експерименту.

4. Розробити методичні рекомендації щодо формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка майбутніх фахівців сфери туризму.

Предметом дослідження є педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчальної та виробничої практик.

Для розв'язання поставлених у дослідженні завдань використовувався комплекс таких **методів дослідження**:

- теоретичні (аналіз, синтез, порівняння та узагальнення наукових джерел, навчальних програм, підручників і посібників) для вивчення характеристик освітнього процесу;

- емпіричні (спостереження, бесіди, анкетування, тестування та експертні оцінки) для вивчення ринку праці та професійної готовності майбутніх фахівців з туризму; педагогічний експеримент здійснювався з метою перевірки ефективності дослідної роботи з формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму;

- статистичні (математична обробка результатів дослідження, відображення їх у таблицях та графіках) використовувалися з метою визначення достовірності результатів експериментального дослідження.

Теоретико-методологічною основою дослідження слугували базові положення діяльнісного (Л. Виготський, В. Давидов, Г. Костюк, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн), особистісно орієнтованого (І. Бех, Є. Бондаревська, А. Бойко, О. Пехота, В. Серіков, І. Якиманська), компетентнісного (Е. Зеєр, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторський), контекстного (А. Вербицький, А. Кондратьєва) підходів; фундаментальні теорії і концепції професійної освіти (С.Батишев, Р. Гуревич, І. Зязюн, Н. Ничкало, Г. Тарасенко, О. Шестопалюк), теоретичної та практичної підготовки фахівців до професійної діяльності (О. Акімова, Б. Брилін, О. Джеджула, В. Клочко, М. Козяр, А. Коломієць, О. Куцевол, В. Петрук, М. Сметанський, Г.Тарасенко, В. Шахов, І. Шоробура, В. Штифурак), а також наукові праці з проблем модернізації професійної підготовки фахівців сфери туризму (О. Дмитрук, Л. Кнодель, Л. Поважна, В. Полуда, Г. Цехмістрова, В. Федорченко, Н. Фоменко, Н. Хмілярчук, О. Фастовець) та ін.

Експериментальна база дослідження. Експеримент проводився на базі Київського університету туризму, економіки і права, Черкаського державного технологічного університету, Новокаховського гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». В педагогічному експерименті брали участь 343 особи (298 студентів та 45 фахівців сфери туризму).

Наукова новизна і теоретичне значення результатів:

вперше визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики (застосування сучасних інформаційних технологій та засобів формування загальних та фахових компетентностей студентів; забезпечення професійної спрямованості навчання шляхом моделювання у ньому предметного і соціального змісту майбутньої діяльності фахівців з туризму; інтеграції напрямів знань, що є значущими для виконання майбутньої професійної діяльності).

удосконалено:

- структуру педагогічної категорії «професійна готовність», складовими якої є фахова та психологічна підготовка, а також сформований світогляд майбутнього фахівця сфери туризму;
- зміст та методи практичної підготовки майбутніх фахівців з туризму;
- критерії професійної готовності майбутніх фахівців з туризму;

подальшого розвитку набули:

- детермінанти розвитку навчальної та виробничої практик у професійній туристичній освіті;
- діагностичні засоби вивчення складових професійної готовності, визначених освітньо-кваліфікаційною характеристикою бакалавра за напрямом підготовки 140103 «Туризм».

Практичне значення полягає в розробці методичних рекомендацій та діагностичного інструментарію забезпечення проведення навчальної та виробничої практики в програмі підготовки майбутніх фахівців з туризму. Зокрема, розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності формування міжособистісної компетенції в структурі професійної готовності; виконано підбір засобів діагностики сформованості загальних компетентностей, визначених освітньо-кваліфікаційною характеристикою бакалавра за напрямом підготовки 140103 «Туризм». Результати дослідження можуть бути використані для створення навчальних програм, підвищення професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму в системі неперервної освіти.

Упровадження результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження, навчально-методичні матеріали **впроваджено** в навчальний процес Київського університету туризму, економіки і права (довідка №54 від 15.06.2012 р.), Черкаського державного технологічного університету (довідка №629/01-11.05 від 17.01.2013 р.), Новокаховського гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» (довідка №91 від 28.02.2013 р.) та у виробничі умови ТОВ «Туристична фірма «Супутник» (довідка №419 від 25.01.2013 р.), ТОВ «Туристська компанія «Жюль Верн» (довідка № 12 від 14.02.2013 р.).

Особистий внесок. У навчально-методичному посібнику, написаному в співавторстві з Г. Цехмістровою, автору належить розробка діагностичного інструментарію забезпечення проведення навчальної та виробничої практик майбутніх фахівців з туризму (с. 4 – 49, 112 – 122).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні, методичні і практичні результати й загальні висновки наукових пошуків доповідалися й обговорювалися здобувачем на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Культура і освіта фахівців туристської сфери: сучасні тенденції та прогнози» (Київ, 2004), «Практика і творчість – гарант професійної майстерності майбутніх фахівців сфери туризму» (Київ, 2006); «Практика сучасного туризму: соціальна та економічна ефективність» (за сприяння Всесвітньої туристської організації (UN WTO) (Київ, 2008), «Космічні подорожі: наука, освіта і практика» (Київ, 2010), «Туризм та зближення культур» (за підтримки Всесвітньої туристської організації (UN WTO) (Київ, 2011), «Ключові випроси в сьвременната наука» (Софія, 2013); *круглому столі*: «Інформаційна культура суспільства, особистості й освіта» (Київ, 2011); *аспірантських читаннях*: «Практика сучасного туризму в Україні (праксеологія туризму): стан та перспективи» (Київ, 2004), «Праксеологічні критерії та виміри туризму» (Київ, 2009), «Праксеологічні проблеми туризму в Україні» (Київ, 2010); засіданнях кафедри педагогіки та психології Київського університету туризму, економіки і права.

Основні результати опубліковано в 30 наукових і науково-методичних працях (19 – одноосібно), із них 7 – у провідних фахових виданнях, одна – у зарубіжному виданні; 11 – становлять методичні рекомендації та навчальні програми.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (385 найменувань, з них 27 - іноземною мовою). Робота містить в основному тексті 8 таблиць на 14 сторінках, 17 рисунків на 18 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 340 сторінок, з них – 202 сторінки основного тексту; 12 додатків вміщено на 96 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційного дослідження; зазначено його зв'язок із науковими планами, програмами, темами; визначено мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, сформульовано гіпотезу; схарактеризовано методи дослідження; розкрито його наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; відображено дані щодо апробації та впровадження результатів наукового пошуку.

У першому розділі – **«Теоретичні засади формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму»** – на підставі аналізу наукової та фахово-методичної літератури визначені теоретичні засади формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму, уточнено сутнісні ознаки поняття професійної готовності, визначено роль практики у формуванні професійної готовності майбутніх фахівців з туризму, обґрунтовано доцільність впровадження компетентнісного підходу в підготовку майбутніх фахівців з туризму з метою підвищення її якості.

Проведений аналіз змісту освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра за напрямом підготовки 140103 «Туризм», а також досліджень інших науковців, котрі торкаються означеної проблеми, дозволив констатувати, що процес формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму

визначається: стрімким розвитком сучасних технологій, інформатизації, специфікою та різноманітністю функцій туризму, зростанням потреби у висококваліфікованих фахівцях, що мають відповідний професійний рівень компетентності. Передусім це стосується закладів вищої освіти туристичного спрямування, в яких шляхом вдосконалення навчально-виховного процесу, зокрема засобами навчальної та виробничої практик, можна досягти значно вищого рівня професійної підготовки.

Визначено, що застосування поняття «професійна готовність» у методології освітньо-професійних програм підготовки фахівців туристичної сфери, котра характеризується орієнтацією на формування практичних навичок та вмінь, із врахуванням кон'юнктури туристичної сфери та ринку праці, потребує деякого уточнення. Це стало відправною точкою для формулювання авторського розуміння сутності та змісту поняття професійної готовності як трикомпонентної структури, складовими якої є: а) сформований світогляд, що визначає вектор та інтенсивність професійного розвитку; б) фахова підготовка, як система знань та навичок, що визначають кваліфікаційний рівень працівника; в) психологічна підготовка, що визначає здатність фахівця до міжособистісної взаємодії, самоуправління, застосування одержаних знань на практиці.

Ретроспективний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду функціонування сфери туризму, дозволив з'ясувати характер сучасних світових тенденцій у цій царині, що детермінують встановлення у професійній освіті методів, механізмів та засобів забезпечення зв'язку між: а) вимогами туристичної галузі до фахівців та змістом їхньої професійної підготовки; б) кон'юнктурою ринку праці та плануванням власної професійної діяльності економічно активним населенням. Дослідження цих процесів дало змогу визначити шляхи розвитку практичної компоненти в професійній туристичній освіті та сформулювати поняття сутності практики у формуванні професійної готовності як сукупності механізмів, методів і засобів формування практичних навичок та вмінь студентів, а також шляхів одержання знань про закономірності поведінки суб'єктів туристичної індустрії, управління господарською діяльністю туристичного підприємства у поточній кон'юктурі локального та міжнародного ринку туристичних послуг, а також знань про особливості ефективного застосування інноваційних технологій та передового досвіду в туризмі.

У другому розділі – **«Методика формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики»** – визначено структуру та компоненти професійної готовності майбутніх фахівців з туризму, проаналізовано зміст та методи практичної підготовки студентів вищих туристичних навчальних закладів, визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування їхньої професійної готовності, розроблено модель формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму.

Розгляд поняття професійна готовність фахівця з туризму в працях Л. Кнодель, Л. Лук'янової, Л. Поважної, Г. Цехмістрової, В. Федорченко, Е. Зеєр та Є. Симанюк в контексті компетентнісного підходу дав змогу інтерпретувати поняття «професійна готовність фахівця з туризму» як

сукупність якостей особистості, що характеризують її особистісну та кваліфікаційну придатність до ведення професійної діяльності в сфері туризму на основі одержаних знань та набутого за час навчання досвіду. Відповідно, використання поняття «професійна готовність» у методології розробки освітньо-професійних програм підготовки фахівців туристичної сфери здійснювалося на засадах систематичності та послідовності, орієнтації на формування практичних навичок та вмінь, врахування кон'юнктури туристичної галузі та ринку праці, регіональних потреб у фахівцях відповідного профілю. На підставі узагальнення різних підходів до розуміння сутності та структури професійної готовності було виокремлено когнітивний, особистісний та інтегративно-діяльнісний компоненти.

Когнітивний компонент відображає наявність спеціальних знань з організації та управління туристичною діяльністю (створення нормативної документації, розробка посадових інструкцій, рекомендацій, оволодіння сучасними інформаційними технологіями та програмними засобами тощо). Крім цього, компонент характеризує готовність фахівця до ведення наукової та педагогічної діяльності.

Особистісний компонент характеризується активною громадянською позицією, професійною та психологічною культурою, котрі мотивують фахівця до дотримання норм цивільного та адміністративного права, професійної етики, вирішення непередбачуваних ситуацій на ґрунті принципів толерантності, гуманізму, моральності, якісного виконання взятих на себе зобов'язань відносно роботодавця, замовників туристичних послуг, ініціативності та творчості в процесі розв'язання завдань професійної діяльності.

Інтегративно-діяльнісний компонент складають уміння та навички, що необхідні для повсякденної діяльності фахівця з туризму (організація обслуговування споживачів туристичних послуг, фінансово-господарської діяльності туристичного підприємства, організація та проведення екскурсій, аналітика, прогнозування та планування діяльності тощо).

Формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму є складним і багатоаспектним процесом. Його ефективне здійснення значною мірою залежатиме від створення науково обґрунтованих і належним чином перевірених педагогічних умов. Педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх фахівців у сфері туризму визначаються сьогоденням туристичної галузі, неоднозначним та багатоаспектним характером практичної професійної діяльності з надання туристичних послуг. Під час дослідно-експериментальної роботи були визначені й обґрунтовані такі **педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики**: використання сучасних інформаційних технологій та засобів формування загальних і фахових компетентностей; забезпечення професійної спрямованості навчання шляхом моделювання у ньому предметного і соціального змісту майбутньої діяльності фахівців з туризму; інтеграція диференційованих у сфері туризму напрямів знань, що є значущими для виконання майбутньої професійної діяльності.

Ефективність роботи з інформацією є однією з основних характеристик, що визначають конкурентоспроможність молодого фахівця на ринку праці. Сучасні інформаційні технології дають можливість розширити навчальну

практику завдяки використанню ефективніших (з точки зору змісту навчального матеріалу) форм передавання інформації: відео- та аудіо-матеріалів, програмного забезпечення, що спрощує підготовку презентацій, доповідей, матеріалів, креслень тощо.

На нашу думку, важливою умовою ефективної організації процесу **формування у майбутніх фахівців сфери туризму загальних і фахових компетентностей** є використання сучасних інформаційних технологій та засобів під час проходження студентами навчальних практик в межах курсів «Загальна інформатика», «Інформаційні технології в туризмі», «Інформатика в туризмі», метою яких є формування в студентів навичок роботи з сучасним спеціалізованим програмним забезпеченням, що використовується в туризмі, інформаційними системами та технологіями на туристичному підприємстві; реалізації спецмодулю «Інформаційний менеджмент», проходження якого рекомендовано під час виробничої практики, має за мету набуття майбутніми фахівцями практичного досвіду реалізації управлінських функцій, зокрема, прийняття рішень, розв'язання завдань організаційного, адміністративного та технологічного характеру.

Наступною педагогічною умовою є забезпечення професійної спрямованості навчання шляхом **моделювання у ньому предметного і соціального змісту майбутньої діяльності фахівців з туризму**. Одним із шляхів забезпечення даної умови є так зване контекстне навчання, обґрунтоване А. Вербицьким. Найбільш відповідними в цьому відношенні є методи аналізу професійних ситуацій, вирішення професійних завдань, ділові та рольові ігри, навчальна та виробнича практика тощо. Матеріальним втіленням ідеї контекстного навчання є організація практичної підготовки як на базі діючого туристичного підприємства, так і на практичних роботах, що проводяться в процесі вивчення фахових та загальнонаукових дисциплін. Найбільш вдалимими формами оптимізації співвідношення між теоретичною та практичною компонентами у навчальному процесі були проведення «виїзних» занять на туристичні підприємства, а також залучення до участі в навчальному процесі практиків туристичної галузі. Таким чином, раннє занурення в реальні ситуації професійної діяльності створює умови для безпосереднього вивчення технологій обслуговування споживачів туристичних послуг на лабораторних та практичних заняттях.

Оскільки дії фахівця з туризму спираються на інтеграцію гуманітарних, соціально-економічних, природничих, психолого-педагогічних, медико-біологічних знань, а також теорії й методики фізичного виховання, спортивного тренування й оздоровчої фізичної культури, важливою педагогічною умовою є **інтеграція диференційованих у сфері туризму напрямів знань** з метою формування професійно-важливих якостей особистості та компетентностей, які є значущими для виконання професійної діяльності в інших галузях, а також формуються на основі безпосередньо не пов'язаних з туризмом (як соціально-культурним явищем) знань. Важливість цієї педагогічної умови зумовлена тим, що організація та надання туристичних послуг потребують системи інтегральних знань, основними складовими яких є психологія, наука управління, соціологія, культура та мистецтво, природознавство тощо.

У відповідності до теоретичних засад дослідження, визначеними

педагогічними умовами, нами розроблено модель, що відображає структуру освітньо-професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики (рис. 1).

Дослідно-експериментальна робота з реалізації запропонованої моделі відбувалася в експериментальних групах поетапно. На **пропедевтичному етапі** під час проходження навчальної практики в межах курсу «Основи інформатики» відбувалося формування загальних знань, умінь та навичок у роботі з цифровими (мережевими) засобами пошуку, оброблення та представлення інформації; навчальної практики в межах курсу «Загальна інформатика» формування навичок пошуку професійно-орієнтованої інформації в мережі Internet, роботи з операційними системами, текстовими та графічними редакторами, базами даних, аналітичними та статистичними програмами; навчальної практики в межах курсу «Інформаційні технології в туризмі», засвоєння студентами системи спеціальних знань, умінь та навичок роботи з інформаційними технологіями в туризмі; навчальної практики в межах курсу «Інформатика в туризмі» набуття практичного досвіду роботи з програмним забезпеченням, інформаційними системами та технологіями на туристичному підприємстві.

На **основному етапі** під час виробничої практики відбувалася дослідно-експериментальна робота, спрямована переважно на формування особистісного та інтегративно-діяльнісного компонентів професійної готовності. Зокрема, спецмодуль «Інформаційний менеджмент» сприяв набуттю майбутніми фахівцями практичного досвіду реалізації управлінських функцій, прийняття рішень, розв'язання завдань організаційного, адміністративного та технологічного характеру.

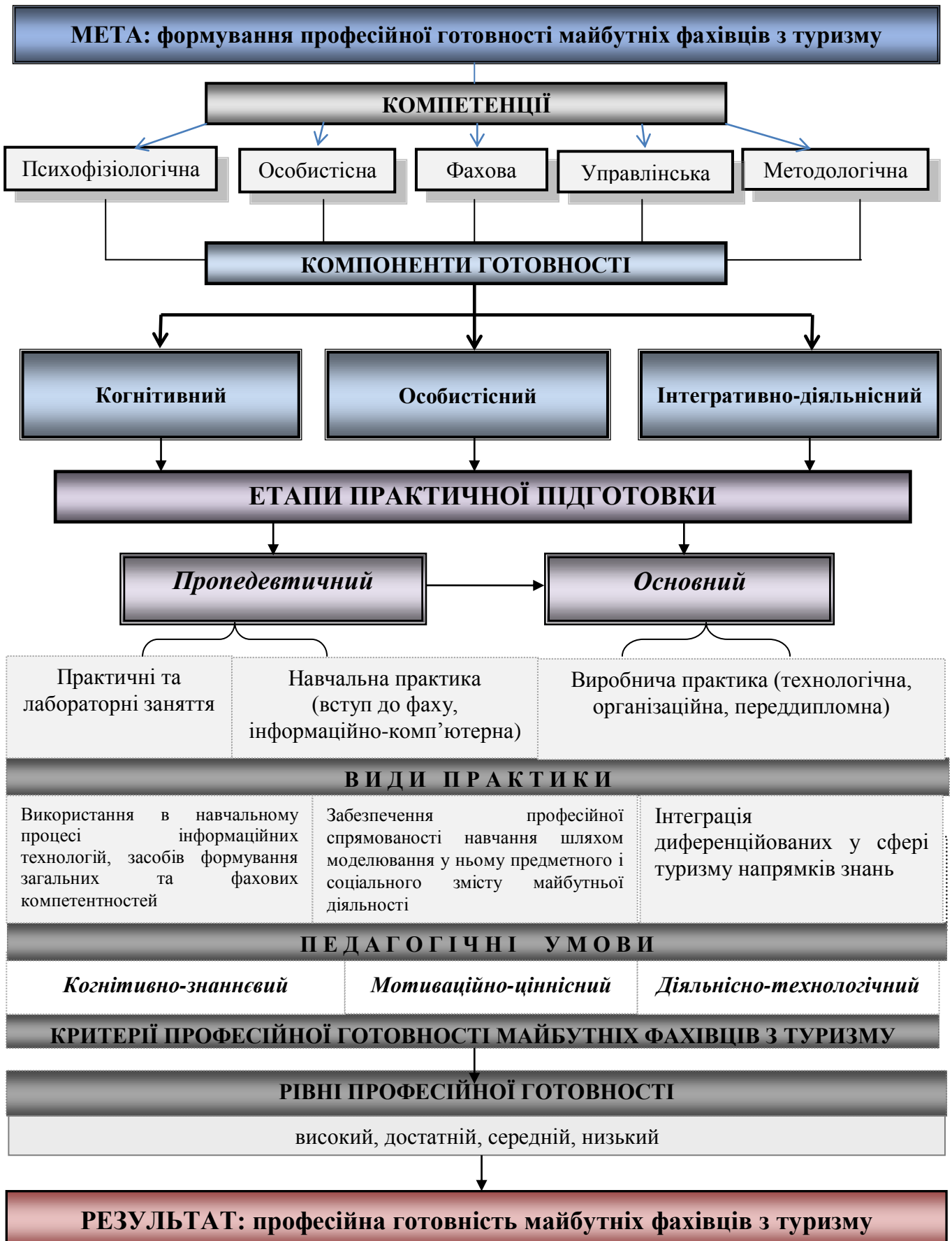

Рис.1. Модель формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики.

Узагальнення одержаних результатів теоретичного аналізу формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму засвідчив, що найбільш гострою суперечністю залишаються невідповідність між теоретичною та практичною складовою. Власне, в подоланні цього дисбалансу міститься значний резерв покращення професійної готовності фахівців з туризму. Визначено, що суттєвий вплив на формування у студентів особистісних якостей та професійних компетенцій має система спеціальних завдань, відібраних для проходження навчальної та виробничої практик.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності формування професійної готовності майбутніх фахівців у сфері туризму»** – представлено зміст та методику дослідно-експериментальної роботи; на основі експериментальної перевірки педагогічних умов обґрунтовані критерії ефективності формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму; проаналізовано результати формувального експерименту.

Педагогічний експеримент проходив у три етапи (констатувальний, формувальний та контрольний).

Констатувальний етап експерименту дав змогу з'ясувати реальний стан професійної готовності майбутніх фахівців з туризму, виявити певні суперечності та недоліки в наявній системі вищої освіти, визначити підходи до підвищення ефективності формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики.

У відповідності до розробленої структурної моделі готовності майбутніх фахівців з туризму до професійної діяльності було встановлено, що фундаментальними компонентами професійної готовності майбутніх фахівців з туризму є:

- *когнітивний* – характеризується якістю засвоєних знань та шляхів їх застосування;
- *особистісний* – визначає прояви особистісних мотивів та ціннісних установок під час виконання майбутнім фахівцем завдань професійної діяльності;
- *інтегративно-діяльнісний* – впливає на якість розвитку практичних умінь та навичок, сформованих на основі засвоєних знань та шляхів їх застосування.

На етапі формувального експерименту сформовано контрольну групу (КГ) студентів 2-4 курсів Київського університету туризму, економіки та права, які навчаються за напрямом підготовки «Туризм» в кількості 149 осіб та експериментальну групу (ЕГ) зі 149 студентів та 45 фахівців сфери туризму.

Формувальний етап педагогічного експерименту спрямовувався на розвиток певної сукупності якостей, знань, умінь та навичок когнітивного, особистісного та інтегративно-діяльнісного компонентів професійної готовності.

Зі студентами були проведені відповідні ігрові заняття, зокрема, вправа «Мої професійні якості: погляд зі сторони», вправа-гра «Самооцінка здібностей до діяльності в туристичній галузі», вправа-гра «Ланцюжок емоцій», тренінг «Перше спілкування з клієнтом» та лінгвістичне змагання «Словник емоцій». З метою розвитку власних уявлень про потреби особистості в контексті

туристичної діяльності, розвитку спостережливості, збагачення психологічного досвіду, формування вміння інтерпретувати та оцінювати причини та мотиви поведінки суб'єктів професійного спілкування студентам пропонувалося в тезах (до 7 тверджень) схарактеризувати місце майбутньої професійної діяльності в своєму житті та визначити індивідуальну програму досягнень у галузі надання туристичних послуг. З урахуванням галузевої специфіки проводилися тренінги ділового спілкування, психологічні тренінги позбавлення відчуття скутості (сором'язливості) перед аудиторією, розвитку вміння імпровізувати та говорити експромтом, упевнено висловлювати свою думку перед критично налаштованими слухачами.

Ураховуючи завдання дослідження і відповідно до розробленої моделі готовності майбутніх фахівців з туризму до професійної діяльності, визначено критерії та показники досліджуваної готовності у студентів:

- *мотиваційно-ціннісний* – визначає структуру та ієрархію особистісних мотивів та ціннісних установок під час виконання майбутнім фахівцем завдань професійної діяльності;
- *когнітивно-знаннєвий* – характеризують такі показники, як усвідомлення сутності туристичної діяльності та функцій фахівця з туризму в процесі її здійснення, знань сучасних форм, методів та засобів туристичного бізнесу, системність і глибина фахових знань;
- *діяльнісно-технологічний* – визначає якість розвитку практичних умінь та навичок, сформованих на основі засвоєних знань та характер інтерпретації опанованих особистістю знань та вмінь в інші знакові системи.

На основі визначених критеріїв і показників одержаних даних, а також висновків експертів ми встановили, що кількість студентів, які мають високий рівень професійної готовності, склала в ЕГ – 1,23 %, у КГ - 1,19 %; достатній рівень продемонстрували в ЕГ – 4,25 % студентів, а в КГ – 4,22 %; середній рівень професійної готовності в ЕГ – 30,05 %, а в КГ – 30,32 % і низький рівень в ЕГ – 64,6 %, а в КГ – 64,4 % опитаних.

Для перевірки подібності даних груп за рівнем сформованості професійної готовності на момент проведення початкового зрізу нами використано двохвибірковий t-критерій Стьюдента для незалежних вибірок, обчислення якого підтвердило гіпотезу стосовно ідентичності обраних груп.

Аналіз проведеної експериментальної роботи підтвердив, що виокремлення відповідних педагогічних умов і розроблення поетапної методики формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму є педагогічно обґрунтованими і позитивно впливають на підвищення рівня професійної готовності майбутніх фахівців з туризму. В процесі експерименту виявлена позитивна динаміка професійної готовності майбутніх фахівців з туризму, що доводить ефективність запропонованої методики.

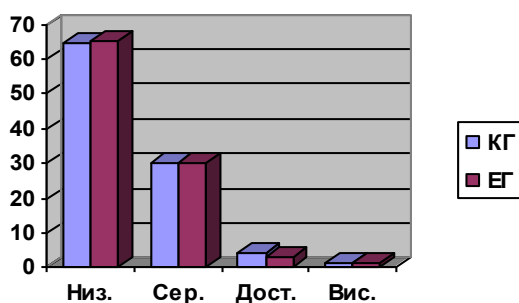

Рис. 2. Рівні професійної готовності студентів контрольної та експериментальної груп на початку експерименту

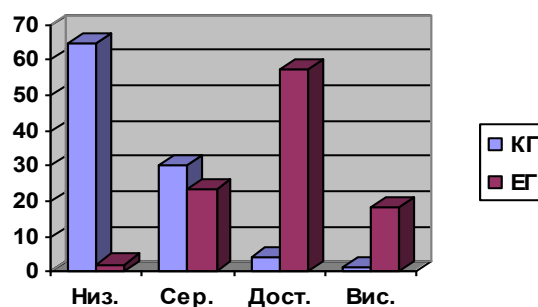

Рис.3. Динаміка рівнів професійної готовності студентів контрольної та експериментальної груп наприкінці експерименту

Підсумковий зріз експериментального дослідження засвідчив суттєві зміни в рівнях професійної готовності студентів експериментальної групи, порівняно з контрольною. Так, після формульованого експерименту високий рівень професійної готовності виявили 18,5 % студентів ЕГ, у той час, як у КГ – 1,5 %. Достатній рівень професійної готовності в ЕГ спостерігався у 57,2 % студентів, порівняно з 3,4 % у КГ; середній рівень в ЕГ – 23,5 %, у КГ – 30,4 %, а низький рівень професійної готовності в ЕГ спостерігався у 2,3 % студентів, порівняно з 65,2 % у КГ.

На користь ефективності визначених нами педагогічних умов та розробленої методики формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики свідчать одержані результати дослідження (рис. 2, 3), на яких представлені рівні професійної готовності майбутніх фахівців з туризму контрольної і експериментальної груп до проведення експерименту та після його завершення.

Отже, мета дослідження досягнута, завдання – розв'язані, гіпотеза – доведена.

ВИСНОВКИ

1. Проаналізувавши широкий спектр, виконаних раніше досліджень у сфері теорії та практики професійної туристичної освіти, можна зробити висновок про недостатність розвитку первинних практичних навичок та вмінь у молодих фахівців, що є наслідком наявності низки суперечностей між теорією та практикою вітчизняної професійної туристичної освіти.

Дослідження цих процесів дало змогу виділити напрями розвитку практичної компоненти в професійній освіті та сформулювати поняття сутності практики у формуванні професійної готовності як сукупності механізмів, методів і засобів розвитку практичних навичок та вмінь студентів, а також шляхів отримання знань про закономірності поведінки суб'єктів туристичної сфери, управління господарською діяльністю туристичного підприємства у поточній кон'юнктурі ринку туристичних послуг, а також знань про особливості ефективного застосування інноваційних технологій та передового досвіду в туризмі.

Розгляд поняття професійна готовність фахівця в контексті компетентнісного підходу дав змогу уточнити дефініцію поняття «професійна готовність фахівця з туризму» як сукупності якостей особистості, що характеризують її особистісну та кваліфікаційну придатність до ведення професійної діяльності в сфері туризму на основі одержаних знань та набутого за час навчання досвіду.

Така готовність досягається в процесі підготовки до професійної діяльності, зокрема під час проходження навчально-виробничої практики. Ця підготовка спрямована на формування і закріплення стійких особистісних якостей, знань, умінь, компетенцій, необхідних у професійній діяльності майбутніх фахівців сфери туризму та є цілеспрямованим процесом, що здійснюється шляхом освоєння технології певного виду діяльності.

2. У процесі дослідження розроблено критерії, показники та визначено рівні професійної готовності майбутніх фахівців з туризму. В результаті теоретичного узагальнення є підстави стверджувати, що професійна готовність фахівців сфери туризму складається з когнітивного, особистісного, та інтегративно-діяльнісного компонентів, рівень розвитку яких може бути визначений за *мотиваційно-ціннісним, когнітивно-знаннєвим та діяльнісно-технологічним критеріями*. Показниками мотиваційно-ціннісного критерію є характер особистісних мотивів та ціннісних настанов під час виконання майбутнім фахівцем завдань професійної діяльності. Когнітивно-знаннєвий критерій готовності характеризують такі показники, як усвідомлення сутності туристичної діяльності та функцій фахівця з туризму в процесі її здійснення, знань сучасних форм, методів та засобів туристичного бізнесу, системність і глибина фахових знань. До показників діяльнісно-технологічного критерію віднесено рівень розвитку практичних умінь та навичок, сформованих на основі засвоєних знань, та характер інтерпретації опанованих особистістю знань та вмінь в інші знакові системи.

Рівень підготовленості фахівця з туризму може визначатися як високий, достатній, середній та низький.

Результати констатувального етапу експерименту підтвердили наше припущення про недостатньо ефективну підготовку майбутніх фахівців з туризму до професійної діяльності. Встановлено, що вихідний рівень сформованості готовності до такої діяльності в експериментальних групах є низьким.

3. На основі теоретичного аналізу й одержаних результатів констатувального експерименту визначено, обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики: застосування сучасних інноваційних технологій, методів та засобів формування загальних та фахових компетентностей; забезпечення професійної спрямованості навчання шляхом моделювання у ньому предметного і соціального змісту майбутньої діяльності фахівців з туризму; інтеграції диференційованих у сфері туризму напрямів знань, що є значущими для виконання майбутньої професійної діяльності. В дослідженні запропоновано модель формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики.

4. Для забезпечення ефективності професійної підготовки розроблено поетапну методику розвитку ключових компетенцій фахівця з туризму.

Основним завданням на пропедевтичному етапі під час проходження навчальної практики є адаптація діяльності студентів до реальних умов роботи на туристичному підприємстві, чільне місце серед яких посідають навчальні практики в межах курсів «Інформаційні технології в туризмі», «Інформатика в туризмі», завдяки чому відбувається набуття практичного досвіду роботи з програмним забезпеченням, інформаційними системами та технологіями.

На основному етапі професійна готовність успішно формується під час виробничої практики, а також завдяки спецмодулю «Інформаційний менеджмент», які сприяють набуттю майбутніми фахівцями практичного досвіду реалізації управлінських функцій, прийняття рішень, розв'язання завдань організаційного, адміністративного та технологічного характеру.

Ефективними засобами формування готовності майбутніх фахівців з туризму до професійної діяльності є такі методичні прийоми: вправи «Мої професійні якості: погляд зі сторони», «Самооцінка здібностей до діяльності в туристичній галузі», «Перше спілкування з клієнтом», «Словник емоцій», «Ланцюжок емоцій», вправи-ігри, тренінги, спрямовані на розвиток навичок комунікації, рефлексії, перцепції та інтеракції.

Порівняльна характеристика результатів проведеного експерименту щодо перевірки ефективності педагогічних умов, моделі та методики забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму з вірогідністю 95% підтвердили їх результативність як за окремими критеріями, так і за узагальненими показниками.

Апробація результатів дослідно-експериментальної роботи на міжнародних, всеукраїнських, регіональних, звітних науково-практичних конференціях, а також у публікаціях засвідчили ефективність педагогічних умов пропонованої методики формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики.

Виконане дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів проблеми формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики. Подальшого вивчення потребують питання розробки цілісної системи підготовки фахівців з туризму до роботи в умовах інформатизації та глобалізації суспільства; діагностики та оцінювання ефективності професійного навчання фахівців з туризму у ВНЗ.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові статті у фахових виданнях

1. Земліна Ю.В. Професійна готовність фахівця туристичної сфери як складова його життєвого успіху / Ю.В. Земліна // Педагогіка і психологія. Формування творчої особистості : проблеми і пошуки : зб. наук. пр. ; редкол. : Т.І. Сущенко (гол. ред.) та ін. Запоріжжя, 2008. – Випуск 48. – С. 101-108.

2. Земліна Ю.В. Педагогічний досвід використання несистемних форм навчання як засобу формування професійної готовності майбутніх фахівців готельного господарства / Ю.В. Земліна // Гуманітарні науки : наук.-практ. журнал. – 06/2008. – N2. – С.110-116.

3. Земліна Ю.В. Особливості організації практичної підготовки фахівців у

вищих навчальних закладах туристичного спрямування / Ю.В. Земліна // Проблеми освіти : наук. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2010. – Вип. 65. – С. 128-131.

4. Земліна Ю.В. Діагностика формування професійної готовності майбутніх фахівців сфери туризму / Ю.В. Земліна // Новітні технології навчання наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2012. – Вип. 72. – С. 181-189.

5. Земліна Ю.В. Роль практики у формуванні професійної готовності майбутніх менеджерів туризму / Ю.В. Земліна // Научный журнал. Приднепровский научный вестник №3 (125) 2012 / Редкол. : Волошин О.В., Лебедев Г.Н. и др. – Наука и образование, 2012. – С. 72-74.

6. Земліна Ю.В. Організація експериментальної роботи з формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму / Ю.В. Земліна // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 35 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2013. - С. 247-252.

7. Земліна Ю.В. Дидактичні умови практичної підготовки майбутніх фахівців з туризму / Ю.В. Земліна // Новітні технології навчання Наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2013. – Вип. 75. – С. 110-114.

8. Земліна Ю.В. Особенности формирования профессиональной готовности будущих специалистов туризма в процессе прохождения практики / Ю.В. Земліна // Альманах современной науки и образования. Тамбов : Грамота, 2013. ISSN 1993-5552 № 7(74). – С. 71-73.

Методичні посібники

9. Земліна Ю.В. Програма виробничої (організаційної) практики для студентів напрямку підготовки 6.140103 «Туризм» К. : КУТЕП, 2011. – 21 с.

10. Земліна Ю.В. Програма виробничої (технологічної) практики для студентів напрямку підготовки 6.140103 «Туризм» / Ю.В. Земліна. К. : КУТЕП, 2011. – 14 с.

11. Земліна Ю.В. Програма навчальної (вступ до фаху) практики для студентів напрямку підготовки 6.140103 «Туризм» / Ю.В. Земліна. – К. : КУТЕП, 2011. – 12 с.

12. Земліна Ю.В. Програма навчальної практики в межах курсу «Загальна інформатика» для студентів напрямку підготовки 6.140103 «Туризм» К. : КУТЕП, 2011. – 15 с.

13. Земліна Ю.В. Програма навчальної практики в межах курсу «Інформатика в туризмі» для студентів напрямку підготовки 6.140103 «Туризм» К. : КУТЕП, 2011. – 16 с.

14. Земліна Ю.В. Програма навчальної практики в межах курсу «Інформаційні технології в туризмі» для студентів напрямку підготовки 6.140103 «Туризм» К. : КУТЕП, 2011. – 18 с.

15. Земліна Ю.В. Програма навчальної практики в межах курсу «Основи інформатики» для студентів напрямку підготовки 6.140103 «Туризм» К. :

КУТЕП, 2011. – 14 с.

16. Земліна Ю.В. Програма організаційно-економічної практики для студентів напряму підготовки 6.140103 «Туризм» К. : КУТЕП, 2011. – 30 с.

17. Земліна Ю.В. Програма з переддипломної практики для студентів напряму підготовки 7.140103 «Туризм» денної і заочної форм навчання К. : КУТЕП, 2011. – 18 с.

18. Земліна Ю.В. Програма спецмодулю «Інформаційний менеджмент» з виробничої практики для студентів напряму підготовки 7.140103 «Туризм» Земліна Ю.В. – К. : КУТЕП, 2011 – 20 с.

19. Земліна Ю.В., Зубар Н.М., П'ятницька Н.О., Агафонова Л.Г. та ін. Проектування підприємств готельно-ресторанного господарства : навч. посіб. : [для вищ. нав. закл.] видання II-е перероблене і доповнене. – К. : КУТЕП, 2013. – 407 с. (особистий внесок дисертанта С. 119-124).

20. Земліна Ю.В., Цехмістрова Г.С. Практичне навчання у формуванні конкурентоздатного фахівця з туризму : навч. посіб. – К. : КУТЕП, 2010. – 128 с. (особистий внесок дисертанта С. 4-49, 112-122).

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

21. Земліна Ю.В., Поважна Л.І. Скопень М.М. Підвищення ефективності обліку та аналізу проведення виробничої практики студентів у вузах на базі офісних технологій. Наукові записки КУТЕП: Щорічник / Редкол.: Пазенок В.С. (голова) та ін. Вип. 3. – К. : Знання України, 2003. – С. 171-183. (особистий внесок дисертанта С. 171-174).

22. Земліна Ю.В. Дослідження основної спрямованості міжнародних освітніх стандартів туризму / Ю.В. Земліна // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Культура і освіта фахівців туристської сфери: сучасні тенденції та прогнози» (13-14 жовтня 2004 р.). – К. : Видавництво «КУТЕП», 2005. – С. 461-469.

23. Земліна Ю.В. Дидактичні засади формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму / Ю.В. Земліна // Матеріали за 9-а міжнародна практична конференція, «Ключові впроєкти в сучасній науці», – 2013. Том 19. Педагогічні науки. Софія. «Бял ГРАД-БГ» ООД – С. 28-33.

24. Земліна Ю.В., Дехтяр В.Д., Сударева Н.С. Програма навчальної (туристської) практики для студентів I курсу напряму підготовки 6.140103 «Туризм» / Ю.В. Земліна. К. : КУТЕП, 2011. – 18 с. (особистий внесок дисертанта С. 4 – 10).

25. Земліна Ю.В., Федорченко В.К., Мініч І.М., Діденко К.Д. Програма виробничої практики для студентів ОКР «Спеціаліст» спеціальності 7.14010301 «Туризмознавство» галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» К. : КУТЕП, 2013. – 21 с. (особистий внесок дисертанта С. 4 – 11).

26. Земліна Ю.В., Мініч І.М., Діденко К.Д. Програма виробничої практики для студентів ОКР «Магістр» спеціальності 8.14010301 «Туризмознавство» галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» К. : КУТЕП, 2011. – 19 с. (особистий внесок дисертанта С. 4 – 8).

27. Земліна Ю.В., Мініч І.М., Цехмістрова Г.С. та ін. Наскрізна програма практики для студентів напряму підготовки 140103 «Туризм» освітньо-

кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» К. : КУТЕП, 2011. – 200 с. (особистий внесок дисертанта С. 12 – 34, 56 – 72, 90 – 107).

28. Земліна Ю.В., Зубар Н.М., П'ятницька Н.О., Мініч І.М. та ін. Наскрізна програма практики для студентів напряму підготовки 140101 «Готельно-ресторанна справа» освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст» К. : КУТЕП, 2011. – 143 с. (особистий внесок дисертанта С. 4 – 8, 25 – 49).

29. Земліна Ю.В., Галиця І.О., Цехмістрова Г.С. Наскрізна програма практики для студентів напряму підготовки 030601 «Менеджмент організацій» освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст» К. : КУТЕП, 2011. – 120 с. (особистий внесок дисертанта С. 4 – 50).

30. Земліна Ю.В., Цехмістрова Г.С. Методичні рекомендації з організації педагогічної та наукової практики студентів магістрів зі спеціальностей 8.140103 «Туризм», 8.030509 «Облік і аудит», 8.030401 «Правознавство», 8.030203 «Міжнародні економічні відносини» К. : КУТЕП, 2011. – 42 с. (особистий внесок дисертанта С. 20 – 42).

АНОТАЦІЇ

Земліна Ю.В. Формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, Вінниця, 2014.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики.

У дисертаційній роботі визначено основні вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму у контексті компетентнісного підходу; досліджено сутність навчально-виробничої практики в структурі професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму, визначено структуру, критерії та показники професійної готовності майбутніх фахівців з туризму; обґрунтовано педагогічні умови покращення підготовки майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики.

Розроблено та експериментально перевірено методику підготовки майбутніх фахівців з туризму в процесі навчально-виробничої практики, розкрито хід і результати формуального експерименту. Результатами експериментальної роботи доведено ефективність реалізованих педагогічних умов та розробленої моделі формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму.

Ключові слова: готовність, професійна готовність майбутнього фахівця з туризму, компетентності, професійна підготовка, модель формування професійної готовності, навчальна та виробнича практика, педагогічні умови.

Земліна Ю.В. Формирование профессиональной готовности будущих специалистов по туризму в процессе учебно-производственной практики. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Министерство образования и науки Украины, Винница, 2014.

Диссертация посвящена исследованию проблемы формирования профессиональной готовности будущих специалистов по туризму в процессе учебно-производственной практики.

В диссертационной работе определены основные требования к профессиональной подготовке будущих специалистов по туризму в контексте компетентностного подхода; исследовано сущность учебно-производственной практики в структуре профессиональной подготовки будущих специалистов по туризму, определено структуру, критерии и показатели профессиональной готовности будущих специалистов по туризму; обосновано педагогические условия улучшения подготовки будущих специалистов по туризму в процессе учебно-производственной практики.

В работе в контексте компетентностного подхода определено понятие «профессиональная готовность будущего специалиста по туризму», как качество личности студента, которое характеризуется интегративным сочетанием трех взаимосвязанных компонентов: когнитивного, личностного, интегративно-деятельностного. В соответствии с выделенными компонентами определены критерии (мотивационно-ценностный, когнитивно-знаниевый и деятельностно-технологический) и уровни (низкий, средний, достаточный, высокий).

Теоретически обоснованы и экспериментально проверены эффективность реализованных педагогических условий формирования профессиональной готовности будущих специалистов по туризму в процессе учебно-производственной практики: применение современных инновационных технологий, методов и средств формирования общих и специальных компетенции; обеспечение профессиональной направленности обучения путем моделирования в нем предметного и социального содержания будущей деятельности специалистов по туризму; интеграции дифференцированных в области туризма направлений знаний, которые являются важными для выполнения будущей профессиональной деятельности.

Разработана, теоретически обоснована и экспериментально проверена методика подготовки будущих специалистов по туризму в процессе учебно-производственной практики. Реализация данной методики осуществлялась поэтапно. На пропедевтическом этапе во время прохождения учебной практики происходила адаптация деятельности студентов к реальным условиям работы на туристическом предприятии. На основном этапе практическая готовность успешно формировалась во время производственной практики, а также благодаря спецмодулю «Информационный менеджмент».

Теоретически обосновано модель формирования профессиональной готовности будущих специалистов по туризму в процессе учебно-производственной практики, средства ее реализации и определены компоненты. Полученные результаты экспериментальной работы, свидетельствуют о том, что разработанная модель формирования профессиональной готовности

будущих специалистов по туризму содействовала успешному формированию профессиональных мотивов и адекватных ценностных установок, теоретических знаний и практических умений в экспериментальной группе и показал значительное повышение уровня готовности будущих специалистов по туризму к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: готовность, профессиональная готовность будущего специалиста по туризму, компетентности, профессиональная подготовка, модель формирования профессиональной готовности, учебная и производственная практика, педагогические условия.

Zemlina J.V. Developing preservice tourism specialists' professional readiness in the course of curricular practical training. – Manuscript.

Thesis in support of academic degree a candidate of pedagogic science on a speciality 13.00.04 – theory and methodology of vocational training. – Vinnytsya state pedagogical university named after Mykhailo Kotsubynsky, Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnytsya, 2014

The thesis tackles research problems in developing preservice tourism specialists' readiness in the course of curricular practical training. It specifies the primary standards for preservice tourism specialists' professional training in a competency building context; the very pinch of curricular training in the course of preservice tourism specialists' professional training has been studied. The structure, measures and showings of professional training have been determined in the thesis. The pedagogic conditions on improving the professional training of preservice tourism specialists in the course of curricular practical training have been justified. The methodology for preservice tourism specialists' education in the course of curricular practical training has been worked out and tested, the course and test showings have been studied.

The experimental results proved the efficiency of pedagogic conditions and off-the-shelf model of developing preservice tourism specialists' readiness.

Key words: readiness, professional readiness of preservice tourism specialists, competency, professional training, professional readiness model, curricular and practical training, pedagogic conditions.

Підп. до друку 11.03.2014 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Друк різь.
Наклад 100 пр. Ум. друк. арк. 0,9. Зам. № 128 від 11.03.2014 р.
Київський університет туризму, економіки і права (КУТЕП)
021192, Україна, м. Київ, вул. Генерала Жмаченка, 26, тел.: (044)543-77-39
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників та розповсюджувачів видавничої продукції ДК №1364
від 22.05.2003 р.